

Οι άγνωστες ελληνικές πτυχές του Χάρβαρντ

Ο καθηγητής στην έδρα «Γιώργος Σεφέρης» Παναγιώτης Ροϊλός μιλάει για τη σχέση της Ελλάδας με το πλέον φημισμένο πανεπιστήμιο των ΗΠΑ

Οταν μερικά πράγματα έχουν πολύ ισχυρό συμβολισμό τότε γίνονται ουσία. Το Χάρβαρντ είναι κορυφαίο πανεπιστήμιο στον κόσμο και ένα από τα ισχυρότερα σύμβολα της γνώσης. Οταν μαθαίνουμε για την άγνωστη παλιά σχέση ενός τέτοιου συμβόλου με την Ελλάδα, αυτό έχει μια ουσιαστική αξία. Συναντίσαμε τον Παναγιώτη Ροϊλό, καθηγητή στο Χάρβαρντ, στην έδρα «Γιώργος Σεφέρης» και συζητίσαμε για τη σχέση Χάρβαρντ - Ελλάδας. Η συζήτηση έφτασε σε μια καινούργια έρευνα που κάνει, και μας είπε πολύ ενδιαφέροντα πράγματα, άγνωστα σε εμάς, και πολύ εντυπωσιακά. Άλλα καθώς όλες οι ιστορίες έχουν μία αρκή ας πάμε πίσω στην Τουρκοκρατία!

Ποια ήταν η πρώτη ομαντική καταγεγραμμένη «σχέση» του Χάρβαρντ με την Ελλάδα;

«Το 1813, ο Εντουαρντ Εβερετ, κλασικός φιλόλογος και μετέπειπα πρόεδρος του Χάρβαρντ, σε άρθρο του «για τη γλώσσα και τη λογοτεχνία της νεότερης Ελλάδας» αναφέρεται σε μία συλλογή βιβλίων για τη νεότερη Ελλάδα στη Βοστώνη γενικότερα, αλλά και στη Βιβλιοθήκη του Χάρβαρντ ειδικότερα».

Το να γράφεις ένα τέτοιο άρθρο ως καθηγητής του Χάρβαρντ, την εποχή που η Ελλάδα είναι ακόμη υποδουλωμένη στους Τούρκους, έχει και μια πολιτική διάσταση.

«Εχετε απόλυτο δίκιο. Ουσιαστικά, το άρθρο εκείνο του 1813 αποτελούσε ένα είδος πολιτικής διακήρυξης υπέρ της ανάγκης στήριξης των Ελλήνων στην προσπάθειά τους να ανακτήσουν το δικαίωμα πολιτικής αυτοδιάθεσης και ελεύθερης πνευματικής παραγωγής».

Το ενδιαφέρον τότε ήταν κυρίως για

τη λογοτεχνία ή γενικότερα για τη γλώσσα στην Ελλάδα; «Στο Χάρβαρντ υπήρχε ήδη από τότε, προφανώς και νωρίτερα, ενδιαφέρον για τη γλώσσα και τη γραμματολογική παραγωγή της νεότερης Ελλάδας. Ο αυθεντικός φιλέλληνας Εβερετ στο άρθρο του εκείνο υπερασπίζεται την αδιάκοπη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας, επισημαίνοντας ότι παρά τις «παραφθορές» των σύγχρονων ελληνικών (ο ίδιος ήταν αρχαιοελληνιστής) η ελληνική γλώσσα δεν έχει αλλάξει από την αρχαιότητα περισσότερο απ' ό,τι τα αγγλικά ή τα γαλλικά σε ελάχιστους αιώνες».

Φαντάζομαι ότι ο Εβερετ, από εσωτερική ανάγκη, θα προσπάθησε να έχει μια πιο κοντινή επαφή με την Ελλάδα.

«Επισκέφθηκε την Ελλάδα το 1819 και περιγράφει τις εντυπώσεις του και εμπειρίες σε άλλο κείμενό του. Διατηρούσε αξιόλογη αλληλογραφία με τον Κοραή. Επιστολές φυλάσσονται στην Ιστορική Εταιρεία της Μασαχουσέτης. Είναι πολύ αξιόλογη η ανιδιοτελής και ένθερμη προώθηση των ελληνικών θεμάτων από τον Εβερετ μέχρι το τέλος της ζωής του. Αξίζει το όνομά του να προστεθεί στον κατάλογο των μεγάλων γνήσιων φιλελλήνων του 19ου αιώνα».

Όλα αυτά αφορούν τον πρώτο Αμερικανό που «έφερε» την Ελλάδα στο Χάρβαρντ. Ο πρώτος Ελληνας που ήρθε στο Χάρβαρντ ποιος ήταν;

«Ο Αλέξανδρος Νέγρης, το 1828».

Πριν από εκατόν ενενέντα χρόνια.

«Ναι. Ήταν αγωνιστής του 1821, ανιψιός του Δημητρίου Υψηλάντη. Εφτασε στη Βοστώνη τον χειμώνα του 1827. Το 1828 άρχισε να διδάσκει νέα ελληνική γλώσσα στο

Χάρβαρντ. Την ίδια χρονιά στη Βοστώνη εξέδωσε την «Grammar of the modern Greek Language» (Συνοπτική της απλοελληνικής διαλέκτου γραμματική)».

Ολη γραμμένη στα ελληνικά;

«Η γραμματική είναι γραμμένη στην ελληνική, εκτός από τον πρόλογό της, ο οποίος παρατίθεται και σε αγγλική μετάφραση. Είναι συγκινητικά και έχουν μία ιδιαίτερη πολιτισμική ιστορική σημασία αυτά που λέει στο τέλος του εισαγωγικού του σημειώματος: «Παρηγορία μου μεγίστη είναι εις τα πολλά μου δυστυχίας, μεμονωμένος, εστερημένος πατρίδος, συγγενών και φίλων το να εξεύρω την σημειώνη της γλώσσας μου, εις την οποίαν εγεννήθησαν αι τέχναι και αι επισήμαι, καλλιεργουμένην εις ένα νέον ημισφαίριον. Και όλη μου κατά το παρόν η φιλοδοξία περιορίζεται εις το να εμπορώ να ειπώ όπι πρώτος εις τους φιλομαθείς και φιλοκάλους ενέπνευσα Αμερικανούς την επιθυμίαν τού να σημειώσουν την καθομιλουμένην».

Υπέροχο κείμενο.

Μετά τον Νέγρη υπήρξε άμεση συνέχεια με κάποιον άλλον;

«Το 1828 έφτασε στη Βοστώνη ένας από τους πιο ομαντικούς μελετητές της ελληνικής γλώσσας και γραμματείας, ο Ευαγγελίνος Αποστολίδης Σοφοκλής. Είχε γεννηθεί στην Τσαγκαράδα του Πηλίου. Σπούδασε στην περίφημη σχολή των Μπλεών, με τον Ανθίμιο Γαζή και τον Γρηγόριο Κωνσταντά. Στο Χάρβαρντ ο Σοφοκλής άρχισε να διδάσκει το 1842, μετά από κάποια χρόνια διδασκαλίας στο Γέιλ. Το 1842 δημοσίευσε και μία γραμματική της νέας ελληνικής («Romaic Grammar»), η οποία είναι

βέβαια πιο συστηματική από εκείνη του Νέγρη».

Οταν λέτε «πιο συστηματική τι εννοείτε;

«Ο Σοφοκλής καθώς προσεγγίζει το θέμα από τη σκοπιά κυρίως ενός αρχαιοελληνιστή, θεωρεί τη νεότερη ελληνική (της γραπτές απαρχές της οποίας ιοποθετεί κατά βάσιν ορθά στον 12ο αιώνα, στα πτωχοπροδοτικά ποιήματα) σαν εκβαρβαριομένη μετεξέλιξη των αρχαίων ελληνικών. Καθηγητής στο Χάρβαρντ έγινε το 1860. Με τη διαθήκη του δώρισε τη βιβλιοθήκη του στο Χάρβαρντ και ιδρύθηκε κληροδότημα στο πανεπιστήμιο για την αγορά βιβλίων. Σε αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό η απόκτηση της συλλογής βιβλίων για τη νεότερη Ελλάδα, της μεγαλύτερης συλλογής του είδους της Ελλάδας, η οποία αριθμεί περί τις τριακόσιες χιλιάδες τόμους».

Ο Αλέξανδρος Νέγρης τι απέγινε τελικά;

«Το 1829 πήγε στο Κονέκτικατ, αλλά αργότερα την ίδια χρονιά έφυγε για το Αμερικανικό και μετά για το Εδιμβούργο. Έχει μία ιδιαίτερη αξία από την πολιτισμική ιστορική άποψη πόλη δραστηριότητας του Νέγρη στην Αμερική, αλλά και στην Αγγλία, γι' αυτό και πρόσφατα άρχισα να την ερευνώ πιο συστηματικά, όπως και το πολύπλευρο φιλελληνικό έργο του Εβερετ».

Πείτε μας την πιο ασήμαντη λεπτομέρεια που έχετε συγκρατήσει σε αυτή την έρευνα μέχρι στιγμής. «Ος πρωτοεπίς διδακτορικός φοιτητής στο Χάρβαρντ έμενε σε ένα κτίριο του πανεπιστημίου στο Κέιμπριτζ της Μασαχουσέτης, στην οδό Εβερετ».